

Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallin kehittäminen

”Antaa eväitä hyvälle elämälle”

Susanna Holopainen
Opinnäytetyö
sosionomi (ylempi AMK)

Opinnäytetyö käsittelee sosiaalista kuntoutusta: sen taustoja, tarvetta ja toteutusta

- Toimeksiantaja: Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveystyöntekijät Peruspalvelukeskus Aava, sosiaalipalvelut
- Tavoitteena mm. avata sosiaalisen kuntoutuksen käsitettä
- Tarkoituksena kehittää pitkään työttömänä olleille ja nuorille työttömille sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalli, jolla tavoitteellista ja tarvelähtöistä sosiaalista kuntoutusta voidaan toteuttaa
- Teoreettisessa viitekehyksessä tarkasteltu mm. osallisuutta, sosiaalista toimintakykyä, työttömyyden taustoja ja vaikutuksia
- Tarkasteltu yksilön, työntekijän ja yhteiskunnan näkökulmasta

- Sosiaalihuoltolaki määrittelee ensimmäistä kertaa sosiaalisen kuntoutuksen yhdeksi sosiaalihuollon palveluksi
- Asiakaskeskeisyys on sosiaalihuollon arvoperusta, ja sen mukaan jokainen ihminen kohdataan ihmisarvoisena yksilönä ja palvelu järjestetään asiakkaan tarpeista lähteväksi.
- Kuntouttava työtoiminta johtaa harvoin työmarkkinoille, mutta tukee asiakkaiden elämänhallintaa ja ylläpitää toimintakykyä. Osalle asiakkaista ainoa yhteisöllinen toiminta, jossa he selviävät
- Tarvitaan toimintaa, joka tähtää työllistymisen sijaan päivittäisen toimintakyvyn ja selviytymisen tukemiseen-> vahvistaa itsenäistä selviytymistä, mielekästä elämää ja vähentää palvelujärjestelmään kohdistuvaa painetta

Tutkimuskysymykset

- **Miksi** sosiaalista kuntoutusta tarvitaan?
- **Millaista** sosiaalista kuntoutusta tarvitaan?
- **Miten** sosiaalista kuntoutusta voidaan toteuttaa?

Miksi?

- Työttömät voivat sekä psyykkisesti että fyysisesti huonommin kuin työlliset
- Työttömille terveystalvelut ja harrastukset ovat usein vaikeammin saavutettavissa
- Sosiaalinen kanssakäyminen vähäisempää
- Kaikki eivät pysty kokoaikaiseen työhön tai eivät sellaista saa. Myös muu työ tulisi olla hyväksyttyä mm. vapaaehtoistyö (hyvinvointivaikutukset).

Millaista?

- Aktiivinen kansalaisuus; osallistuminen lisää hyvinvointia, vapaaehtois- ja harrastetoimintaa, kursseja, kohtaamis- ja oleskelupaikkoja
- TEOS-työryhmä esittää: yksi sosiaalihuollon erityislaki jonka painopiste sosiaalisessa kuntoutuksessa; työelämävalmiuksia tai osallisuutta edistävää sosiaalista kuntoutusta.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 17 §

Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi.

Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu:

- 1) sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen;
- 2) kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen;
- 3) valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan;
- 4) ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin;
- 5) muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet.

Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä.

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena voi olla päihteettömän arjen hallinta, arkielämän taitojen oppiminen, koulutukseen tai työhön tarvittavien asioiden harjoittelu tai tuki ryhmässä toimimiseen. Sosiaalisena kuntoutuksena voidaan järjestää esimerkiksi vertaistukea, toiminnallisia ryhmiä, yksilöllistä tukea, työtoimintaa tai osallistumista vapaaehtoistoimintaan. Toiminta toteutetaan tarpeen mukaan yhteistyössä TE-hallinnon, nuoriso-, terveys- ja opetustoimen, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. (Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas 2015; Kokko & Veistilä 2016)

Aineistonkeruu

Asiakkaiden haastattelu

- Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita
- Avoin ryhmähaastattelu
- Näkemyksiä sosiaalisesta kuntoutuksesta, sen tarpeesta ja toteuttamisesta

Työntekijöiden kehittämispäivä

- Oppimiskahvila-menetelmä, jossa teemoja mm: asiakas, palvelutarpeen tunnistaminen, sosiaalinen kuntoutus käytännössä
- Sosiaaliohjaajia, vastaavia ohjaajia, työtoiminnanohjaajia, terveydenhoitaja ja työtoiminnankoordinaattori

Asiakkaiden ajatuksia sosiaalisesta kuntoutuksesta

- Käsitteenä vieras. Kuvasivat sanoilla suhteet ja sosiaaliset taidot. Siihen liitettiin kuntouttava työtoiminta, päihdeongelmaisten vertaistukiryhmät ja seurakunnan toiminta
- Työntekijällä koettiin olevan merkittävä rooli. Työntekijä nähtiin mahdollisuuksien ja suuntien näyttäjänä. Ymmärrystä työttömän tilanteesta, antaa myös mahdollisuuden epäonnistumiseen.

- *”Kyllä se pitää itsestä lähteä, mutta kyllä pitää olla joku joka vähän sanoo, että tää vois tehdä sulle hyvää. Se, että pysyy niinku rytmi kasassa ja tällasta, ettet sä vaan jää sinne himaan. Jos on vaikka vuoden verrankin ollu pelkästää himassa etkä oo tehny yhtään mitään, niin kohta sieltä on jopa niinku vaikee lähtee.”*

Millaista?

- Avustavia tehtäviä, seuranpitoa vanhuksille
- Arjenhallinnan tukeminen (asioiden hoito) ja henkilökohtainen ohjaus
- Ryhmämuotoisesti: ruuanvalmistusta, ulkoilua, kädentaitoja ja palstaviljelyä
- Ryhmää voisi vetää joku ryhmäläisistä
- Ryhmästä yhteishenkeä ja itseluottamusta
- Pieni rahallinen korvaus tärkeä, matkat
- ”Antaa eväitä hyvälle elämälle”
- Terveystarkastukset
- Asiakkaat mukaan suunnittelemaan toimintaa

Työntekijöiden ajatuksia

- Niille, joilla elämänhallinnan ongelmia
- Kuntouttava työtoiminta enemmän työelämään suuntaava, sosiaalinen kuntoutus arjenhallintaa tukevaa, päivätoiminta tyyppistä
- Suunnitelmallista ja tavoitteellista
- Yksilöllinen tarve määrittelee sisällön ja keston
- Yhteistyö tärkeää: srk, terveydenhuolto jne.
- Kotikäynnit, yksilöllinen tuki ja ohjaus
- Resurssit; kohtuulliset asiakasmäärät jotta työ laadukasta ja kokonaisvaltaista

SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN TOIMINTAMALLI

Kesto ja sisältö rakentuvat yksilöllisen tarpeen mukaan

Kenelle

Pitkäaikaisesti nuori työttömä, jolla on vaikeuksia osallistua työllistymistä edistävien palveluihin tai jolla työllistymisen avoimille työmarkkinoille ei näytä mahdolliselta

Miksi

Toimintakyvyn ja elämänhallinnan tukeminen, syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden edistäminen

- päihteettömyyden tukeminen
- arkielämäntaitojen oppiminen
- koulutukseen tai työhön tarvittavien asioiden opettelu
- tuki ryhmässä toimimiseen

Miten

- Sosiaalihuoltolain mukainen työskentely (kokonaistilanteen ja palvelutarpeen selvittäminen, tarvittavat päätökset sosiaalisesta kuntoutuksesta ja kuntoutavasta työtoiminnasta, tarvittaessa omatyöntekijän nimeäminen)
- Yhteistyö-TE-toimiston kanssa, (aktiivisuusvoimelma-kavennustyö, palveluprosessivastuu sosiaalitoimelle)
- Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteiden määrittely ja sosiaalisen kuntoutuksen toteuttamisen suunnitelma (kokonaisuuden rakentaminen)
- Yhteistyö eri sektorirajojen mm. seurakunnan, nuorisotoimen, terveydenhuollon ja järjestöjen kanssa.
- Huomioitava tarvittavat yhteistyösopimukset ja vakuutuselliset asiat

Seuranta ja arviointi

Milleistä

- Keskeistä toiminnallisuus.
- Toiminnalliset ryhmät (kuntoutavan työtoiminnan ryhmät)
- Yksilöllinen tuki, koulutus, vertaistuki, vapaaehtoiset ohjataan osallistumaan sekä muut, tarvittavat ja sovitut tukitoimet ja palvelut

Mitä saavutetaan

- Osallisuus yhteiskunnassa ja omassa toimintaympäristössä kasvaa
- Yksinäisyys vähenee
- Vastuu omasta elämästä kasvaa

Ajatuksia

- Miten sosiaalinen kuntoutus toteutuu tällä hetkellä?
- Millaisia hyviä käytäntöjä on olemassa?
- Käytännön toteutus? Kuka ja miten?
- Miltä näyttää sosiaalisen kuntoutuksen tulevaisuus? Miten toteutuu, mitä tarvitaan?
- Muuta?